

Lokale besturen en het opzetten van een samenwerking met Romazelforganisaties

Migrantenzelforganisaties vervullen verschillende functies in de samenleving. Ze kunnen tegemoet komen aan bepaalde sociale, culturele en/of religieuze wensen van een gemeenschap in diaspora. Vaak hebben ze niet alleen kennis van de noden van hun achterban, maar krijgen ze ook het nodige vertrouwen om hiermee aan de slag te gaan. Bovendien kunnen ze bijdragen aan de bewaring van culturele tradities en het erfgoed van migratie. Sommigen werpen zich ook op als politieke belangenbehartiger of bemiddelaar tussen gemeenschappen, instellingen en staat. Migrantenzelforganisaties kunnen daarom benaderd worden als partners voor lokale besturen die streven naar integratie en sociale cohesie.

Opzet van de fact sheet

Het Steunpunt Inburgering en Integratie voerde in 2013 een onderzoek uit naar Romazelforganisaties (RZO) en de relaties met lokale besturen (Wauters, Michiels en Timmerman, 2013). In deze brochure worden de bevindingen vertaald in een **praktische gids met richtingaanwijzers voor (lokale) besturen die een samenwerking met RZO's nastreven**. Ze omvat een overzicht van vragen die lokale besturen zich kunnen stellen wanneer samenwerken met RZO's geambieerd wordt. Hoewel het onderzoek zich specifiek op RZO's richtte, kunnen de richtingaanwijzers ook verbreed worden om de relatie tussen andere migrantenzelforganisaties en lokale besturen te bevragen.

Hoe ga je best te werk?

Om een goede en duurzame relatie uit te bouwen met RZO's is het belangrijk om de organisatie in kaart te brengen. De volgende vragen kunnen daarbij helpen:

1. Wie zijn de drijvende krachten achter de RZO?

Samenwerken met RZO's is vaak ook een verhaal van personen. Probeer in kaart te brengen wie de drijvende kracht of krachten zijn die de RZO draaiende houden.

Waarom?

- De samenstelling van het dagelijks bestuur van een RZO beïnvloedt de continuïteit en draagkracht van de organisatie. Van RZO's die draaiende gehouden worden op basis van het engagement van één individu – vaak de voorzitter – kan niet vanzelfsprekend verwacht worden dat ze grote activiteiten op poten zetten zonder extra omkadering.

- De expertise die de bestuursleden al dan niet hebben, bepaalt de grenzen van het werkingsgebied van de RZO. Wanneer bijvoorbeeld niemand in het dagelijks bestuur vertrouwd is met de kanalen waarlangs en de manieren waarop de organisatie erkend kan worden of subsidies kan verwerven, zal de RZO in kwestie in de marge blijven werken van het kader dat door externe partijen zoals overheden wordt gecreëerd.
- De samenstelling van het dagelijks bestuur kan ook een indicatie zijn van de netwerken waarop de RZO beroep kan doen. Organisaties met een behoorlijke mate van diversiteit in het bestuur, hebben meer kans om grotere netwerken uit te bouwen.

2. Welke activiteiten ontplooit de RZO?

Maak een overzicht van de activiteiten die de RZO opzet(te). Wees je er hierbij van bewust dat bepaalde activiteiten soms niet gericht zijn op een breed publiek. Sommige RZO's bieden immers ook individuele dienstverlening aan personen of families. Deze zijn veel minder zichtbaar, maar daarom niet minder waardevol voor de legitimiteit van de RZO. Vaak gaat het daarbij om situaties waarbij bestuursleden beroep doen op hun eigen expertise of hun netwerk om leden te helpen: sociale ondersteuning, advies over administratieve procedures, schoolkeuze voor de kinderen, kanalen naar de arbeidsmarkt ...

Waarom?

- De activiteiten die een RZO ontplooit, kunnen minstens op twee manieren gelezen worden.

- Ten eerste tonen ze de zaken waaraan de RZO zelf belang hecht. Dat kan bijvoorbeeld gaan om het bewaren van een culturele identiteit, het empoweren van een gemeenschap, het bedienen van religieuze behoeften...
- Ten tweede kunnen ze ook aantonen op welke domeinen er nog bepaalde noden bestaan, en waar de overheid – indien ze dit relevant acht – extra inspanningen zou kunnen leveren.

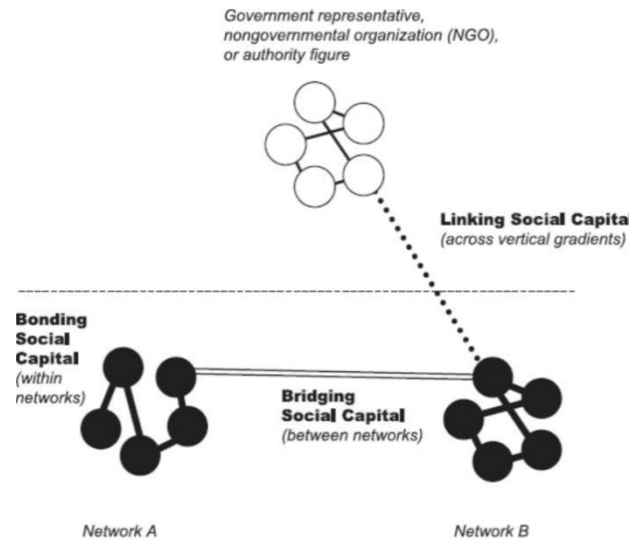
3. Hoe zien de netwerken van de RZO eruit?

Probeer de netwerken van en rond de RZO in kaart te brengen. Enkele richtvragen:

- Met welke personen, families, groepen, organisaties of instellingen onderhoudt de RZO contacten?
- Tot welke groepen, instellingen of kennis hebben de leden van de RZO toegang dankzij de RZO?
- Is de verhouding tot elk van deze actoren eerder sterk of gaat het om zwakkere, eerder professionele banden?
- Via welke personen verlopen de contacten tussen de RZO en actoren?

Waarom?

- De netwerktekening geeft zicht op de potentiële impact die een bepaalde RZO kan uitoefenen. We krijgen immers een overzicht van de omvang en samenstelling van de achterban van de RZO en kunnen beter inschatten hoe breed de RZO is ingebed in de samenleving. Hoe breder en meer heterogeen de netwerken zijn, hoe groter de mogelijke hulpbronnen waarop de RZO beroep kan doen.
- De netwerktekening geeft eveneens een idee van de mate waarin de RZO eerder bijdraagt tot de opbouw en uitwisseling van *bonding*, *bridging* en *linking social capital*. (zie kadertekst)
- Sleutelfiguren spelen een belangrijke rol bij het met elkaar verbinden van anders gescheiden netwerken of personen. Het is dan ook belangrijk om deze personen te identificeren. Via hen wordt immers uitbouw van sociaal kapitaal gefaciliteerd.
- Let wel: net omwille van hun specifieke positie als 'informatiemakelaar' kunnen deze sleutelfiguren ook optreden als 'poortwachter' en zo samenwerkingen verhinderen. Ze zijn bovendien vaak de aanspreekpunten voor overheden, maar worden binnen de RZO of gemeenschap niet altijd gezien als een vertegenwoordiger of woordvoerder.

Sociaal kapitaal is een belangrijk concept in de literatuur over de integrerende kracht van migrantenzelforganisaties. De these is dat individuen via lidmaatschap van zelforganisaties sociale netwerken en dus sociaal kapitaal, opbouwen. Dat kapitaal geeft hen in een bepaald maatschappelijk veld, bijvoorbeeld in het onderwijssysteem of op de arbeidsmarkt, middelen om hun doelen na te streven. We onderscheiden drie soorten sociaal kapitaal:

- *Bonding social capital* verwijst naar de sterke relaties tussen de leden van eenzelfde groep (familie, vrienden, etnische gemeenschappen...). De relaties kunnen intensief gebruikt worden en zijn gebaseerd op een hoge mate van onderling vertrouwen en herkenning.
- *Bridging social capital* verwijst naar netwerken tussen individuen of groepen die onderling verschillend zijn (op basis van socio-economische klasse, etnische herkomst ...). Er is dan sprake van het overspannen van de bestaande verschillen en een verbreding van de netwerken. Deze worden gekenmerkt door beperkt vertrouwen en zwakke links tussen sleutelfiguren in de beide groepen.
- *Linking social capital* is een soort van *bridging social capital*, maar wordt gekenmerkt door verschillen in machtsposities tussen de groepen in het netwerk. Ze worden gekenmerkt door de zwakste mate van vertrouwen, maar zijn belangrijk vermits ze toegang kunnen geven tot machthebbers en arena's waarbinnen beslissingen genomen worden.

4. Wat zijn de aspiraties en verwachtingen van de mensen die de RZO's besturen?

Probeer een zicht te krijgen op de ambities en aspiraties van RZO's.

Waarom?

Potentiële conflicten zijn vaak terug te brengen tot ongelijke verwachtingen of mogelijkheden tussen de verschillende betrokken partijen. Daarom is het aangewezen om te bevragen wat de ambities van de RZO zijn op middellange termijn en welke verwachtingen ze daarbij hebben ten aanzien van overheden. Verschillende mismatches bijvoorbeeld zijn mogelijk:

- Zo kan het dat bepaalde RZO's een onafhankelijke koers willen varen, en niet ambiëren om samen te werken met een lokaal bestuur;
- Eenpersoonsorganisaties hebben niet altijd de kracht of de expertise om mee te stappen in een samenwerking, ook al is de wil er wel;
- Het kan zijn dat een RZO wel aan de tafel schuift, maar zaken verwacht die voor het lokaal bestuur onrealistisch of politiek onwenselijk zijn;
- Mogelijk liggen de prioriteiten van een RZO niet in lijn met die van het lokale bestuur. Zo zal een RZO die zich richt op het cateren van religieuze of culturele noden van haar leden, niet per se heil zien in suggesties om rond sport of onderwijs te werken.

Lokale overheden kunnen zich dus de vraag stellen of ze de draagkracht van de RZO niet teveel onder druk zetten of de 'aard' van de organisatie verandert door eigen prioriteiten vooruit te schuiven (bv. via subsidiereglementen).

Bovendien kan de vraag gesteld worden of de RZO wel de meest ideale toegang tot de doelgroep kan mogelijk maken, of er beter andere partners gezocht worden.

Laatste stap: positionering in het assenstelsel

Op basis van de antwoorden op de voorgaande vragen kunnen de RZO's gesitueerd worden op een continuüm tussen doeners en katalysators; en tussen partners en sociale ondernemers. Afhankelijk van deze situering zal een andere samenwerkingsvorm aan de orde zijn.

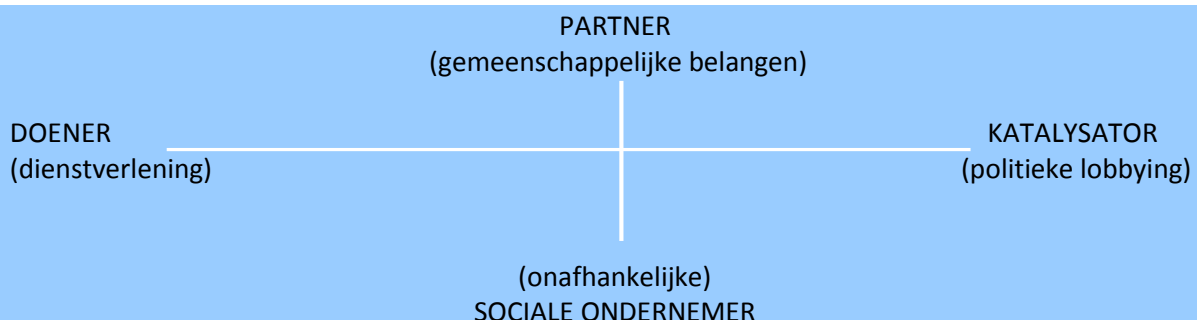
Op basis van de **activiteiten** kunnen RZO's ingedeeld worden als eerder:

- *Doeners*, die reageren op een geobserveerde nood bij de achterban en voornamelijk dienstverleners zijn.
- *Katalysators*, die pogen sociale verandering teweeg te brengen door lobbywerk en belangenbehartiging op politiek niveau.

Daarnaast kunnen types **relaties** tussen organisaties en andere actoren, waaronder de staat, worden onderscheiden:

- RZO's, *partners*, hebben een goede relatie met overheid en andere organisaties, die gebaseerd is op gemeenschappelijke belangen. Ze werken bv. complementair aan de overheid, maar kunnen tegelijkertijd methodieken uittesten en overdragen.
- RZO's, *sociale ondernemers*, die de eigen werking trachten te verzekeren door bv. commerciële activiteiten te ontplooiën. Hierbinnen situeren zich enerzijds *reformistische* organisaties die zichzelf eerder afschermen van een afhankelijke positie ten opzicht van de overheid (bijvoorbeeld via subsidies). Anderzijds zijn er de meer *radicale* organisaties die zich expliciet antagonistisch opstellen ten opzichte van de overheid. Hun werking is grotendeels gebaseerd op het afdwingen van rechten en sociale verandering via politieke druk.

Deze relaties en de rollen die RZO's kunnen opnemen volgen meestal een bepaald historisch ontwikkelingspad dat wordt bepaald door de noden binnen de doelgroep en het sociale netwerk die de RZO's ter beschikking hebben.

Figuur 1. Een theoretische classificatie van de werking van de Romazelforganisaties